

Açık Yapıt Perspektifinden İnfomal Sanatın Keşfi¹

Umut KAYAPINAR¹

¹Doçent, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, ukayapinar@akdeniz.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-2146-6769

Özet: Umberto Eco'nun, 1962 yılında kaleme aldığı "Açık Yapıt" kitabı 20. Yüzyıl sanatına farklı bir bakış açısı ile yaklaşmış, sadece Plastik sanatlar bağlamında değil, sanatın en önemli alanlarına değinmiş geniş yelpaze oluşturmayı amaçladığı bir kitaptır.

Bu bakımdan sanatın sadece sanatçının tekelinde olup bir dayatma şeklinde olmadığını aynı zamanda izleyici ile kurulması planlanan etkileşim sayesinde, seyircinin de kompozisyonun elamanı olarak esere katkıda sağlayacağı yönünde yaklaşımlar gözlemlenmektedir. Hareketli yapıt terimi ile de bu anlayışı desteklemektedir. Tinsel bir etkileşimle sanatçı- izleyici arasındaki interaktif etkileşimin varlığını ortaya koymak ve bu etkileşim ile daha güçlü yapıtlar ortaya çıktığı gerçeğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Plastik sanatlara gelindiği zaman genel olarak resim sanatı üzerinde durulduğu ve 20 yüzyılda sanat yaklaşımının, geleneksel resim anlayışından tamamen farklılık gözettiği söylenilir. Bu genel olarak sanatçının, sanatın var olduğu kabul edilen Mağara resimlerinden beri süre gelen geleneksel sanat anlayışının aksine, insanın içsel varlığını ortaya koymaya çalıştığı bir tutum sergiledikleri döneme denk gelmektedir. Genel olarak, sanatçıların, ikinci dünya savaşının akabinde, daha farklı yaratı biçim arayışında oldukları gözlemlenmektedir. Aynı dönemde dünyanın iki farklı noktasında sanatçılar benzer biçimde yaklaşım sergilemişlerdir. Amerika'da görülen Soyut Ekspresyonizm paralel olarak Avrupa'da İnfomal sanat göz önünde olmuştur.

Bu çalışmada Umberto Eco'nun, "Açık Yapıt" kitabından hareketle İnfomal sanat incelenek ve yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Umberto Eco, Açık Yapıt, İnfomal Sanat, Soyut Ekspresyonizm, plastik Sanatlar

Exploring Informal Art from an Open Work Perspective²

Abstract: Umberto Eco's book "The Open Work", written in 1962, approaches 20th century art from a different perspective, not only in the context of plastic arts but also in the most important fields of art, aiming to create a wide spectrum.

In this respect, it is observed that art is not only the monopoly of the artist and not in the form of an imposition, but also that the audience will contribute to the work as an element of the composition thanks to the interaction planned to be established with the audience. The term "moving work" also supports this understanding. It is aimed to reveal the existence of interactive interaction between the artist and the audience with a spiritual interaction and to reveal the fact that stronger works emerge with this interaction.

When it comes to plastic arts, it is said that the art of painting is generally emphasized and that the approach to art in the 20th century is completely different from the traditional understanding of painting. This generally coincides with the period in which artists exhibit an attitude in which they try to reveal the inner existence of human beings, contrary to the traditional understanding of art that has been going on since the cave paintings where art is accepted to exist. Parallel to Abstract Expressionism in the United States, Informal art in Europe was in the spotlight.

In this study, Informal art will be analyzed and its reflections will be discussed based on Umberto Eco's book "Open Work".

Key Words: Key Word, Key Word, Key Word

¹ Bu çalışma Scientific Cooperations tarafından 9-10 Eylül 2017 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen "3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES" isimli ve temalı uluslararası sempozyumda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir.

² This study is a revised and improved version of the paper presented orally at the "3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES" organized by Scientific Cooperations in Istanbul on September 9-10, 2017.

1. GİRİŞ

Umberto Eco'nun, "Açık Yapıt" isimli kitabında yer alan poetikasına destek olarak plastik sanatları informal sanat üzerinden aktarmaktadır. Genel olarak ifade ettiği hareketli yapıt yaklaşımına değinirken, plastik sanattaki tam karşılığını informal üzerinden yansıtmaktadır. Formsuz sanat (informal), sanat anlayışındaki tam özgürlükçü yaklaşımı ve hareketin ön planda tutulması kitaba desteği olan bir manifesto içermektedir. Eserlerin sonucundan çok üretim safhalarının ve sürecinin önem kazandığı vurgulanabilmektedir. Buna destek olarak da eserin tam anlamıyla izleyici ile bütünleşerek tamamlandığını söylemek mümkündür.

Eco (2016)'nın bu eseri ona göre sanat ve edebiyat eserlerinin çok yönlü yorumlanabileceğine odaklanan bir kitaptır. Sanatçı ve izleyici arasındaki iletişimi üzerinden eserin anlamını ve oluşum sürecinde izleyicinin rolünü vurgulamaktadır.

"Açık Yapıt" kavramı Umberto Eco tarafından dile getirilmiş söylemler bütünüdür. Eco'nun buradaki savı yapıtı izleyenle yapıt arasındaki organik bağı estetik yapıda ele almak ve bunun ortaya çıkış aşamaları ile incelemek olarak göstermektedir. Mehmet Rifat bu konuya şöyle değinmektedir; "Bu kitapta, yazın ve plastik sanat ürünleriyle müzik yapıtlarının çoğul yorumlar yaratma, çoğul yorumlara yol açma yeteneğiyle var olduğunu ileri sürer"(Rifat, 2008, p. 167).

Informal sanatın dönemsel olarak sanat eseri ve sanat izleyicisi arasında kurduğu bir alış-veriş mekanizmasının yardımı ile kurgusal destek sağlaması hedeflenmektedir. Bu da Eco'nun kitabında değindiği hareketli yapıt kavramının birinci derecede açıklayıcısı olarak gözlemlenmektedir.

Formüller: Formüller numaralandırılmalı ve

2. "Açık Yapıt" Bağlamında Informal Sanat

"Açık yapıt", Plastik sanatları, informal sanat (informal Art) üzerinden ele almaktadır. Informal sanat; Amerika'daki Soyut Dışavurumculukla eş zamanlı olarak Avrupa'da görülen sanat hareketine verilen ad olarak söylenebilir. Bu konuda literatüre dayanan tanımlamalar mevcuttur.

Eco, kitabında bu konuya giriş yaparken "Açık Yapıt" ve "informal sanat" arasındaki bağı şu şekilde ifade etmektedir; "Bu araştırmaların ortak temas, sanatın ve sanatçının (biçimsel yapıların ve öne çıkan poetika planlarını) Rastlantı, Belirsizlik, Olasılık, Bulanıklık, Çok İşlevcilik kavramının kışkırtıcı etkileri altında verdikleri tepkidir; dolayısıyla söz konusu olan, matematiğin, biyolojinin, fiziğin, psikolojinin, felsefenin ve bu bilim dallarının açtığı yeni epistemolojik ufukların ortaya koyduğu şeylere günümüz duyarlılığının yanıtı olarak verdiği tepkidir.

Böylece, bu kitapta yer alan açık yapıt, enformel sanat ve Zen üzerine olan denemeler sanatın günümüzde bu sorunlar karşısındaki genel durumunu analiz eder; bilgi kuramı üzerine olan deneme yeni kavramsal araçların kullanılma olanakların inceler; televizyon üzerine olan tartışma, tanım itibarıyla deneyiciliğe ve avangart denemelere yabancı bir gündelik ileti-sim uygulamasında rastlantısal süreçlere odaklanır"(Eco, 2016, p. 36).

Informal sanatı benimseyen sanatçılar bir bakıma klasik sanat anlayışını yıkmışlardır. Bu sanatçıların amacı figüratif bir anlayıştan kendilerini sıyırma ve resimde temel direği sayılan prensiplerden kendilerini soyutlamaktır. Tek taraflı ve bilinçli ve dengesiz olarak kullanabileceklerdi. Bu tür bir yaklaşım sonucunda kendilerine göre kuracakları yapısal strüktür ile tamamen özgün bir olgu oluşturulması sağlamak amaçlandığı görülebilmektedir.

Bu akımla birlikte, Avrupa sanatının geçmişinde yer alan geleneksel resim anlayışına dayalı katı sanat biçimselliği bir kenara bırakılarak biçimsiz şekiller oluşturmaya çabalandığı gözlemlenmektedir. Aynı dönemde Amerika'da vuku bulan Soyut Dışavurumculuk akımının tersine Avrupa'nın geleneksel resim anlayışından gelen alışkanlıklar tam anlamıyla sıyrılmadığı görülmektedir. Buna paralel olarak informal sanatın temsilcileri tamamen kendi iç dünyalarını serbest bırakmamışlardır. Bir çeşit yarı otokontrol vardır. Resim sanatının temel plastik elemanları olan biçim, kompozisyon, renk kavramları çalışmalarına yansımaktaydı.

"Enformel, ilk bakışta kesinlikle tüm açık yapıtların genel özelliğini paylaşır. Enformel'de epistemolojik metaforlar görülen yapılar söz konusudur; bunlar yaygın bir kuramsal bilincin

(belirli bir kuramın değil, genel olarak benimsenmemiş kültürel bir inancın) yapısal çözümleridir; biçimlendirme eylemi dışında, çağdaş bilimsel yöntemlerden edinilmiş düşüncelerin yansımaları, doğal olayların düzenleyen belirsizlik kategorilerinin ve istatistik kategorilerinin ve istatistik dağılımın sanatta da geçerli olmasını temsil ederler. Böylece Enformel, kendi yöntemleriyle, nedensellik kategorilerini, iki değerli mantıkları, tek anlamlılık bağlantılarını, üçüncü halin imkânsızlığı ilkesini sorgular”(Eco, 2016, p. 189).

İnformal, Fransızca “art informal” ifadesinden kısaltılmış halidir ve 1940’ların bir tarzı olarak sanat tarihine girmiştir. “İnformal” isminden de anlaşılacağı gibi, kendisini geometrik soyutlamaya karşı bir hareket olarak anlamlandırılabilir. İnformal, formun üzerinde durmaz; onun yerine, maneviyatın hemen yansıtılabilmek için resim sürecinin kendiliğinden ve sınınamamış doğasını vurgulamaya çalışır. Böylelikle resimleme süreci, sanatın bitmiş halinden daha önemli hale gelmektedir. İnformal sanat uluslararası bir tarzdır ve farklı biçimlerde sanat tarihinde görülmektedir; bunlar arasında taşizm, action painting, soyut ekspresyonizm ve art brut vardır.

Gaston Bachelard 1942’de şöyle yazmıştı: “Hayal gücümüzün her zaman imgeler oluşturma yeteneği olmasını isteriz. Ancak daha ziyade, algı tarafından döşenen biçimsiz görüntülerin yeteneğidir. Hayal gücüne karşılık gelen temel terim görüntü değil, hayalidir. Hayal sayesinde, hayal gücü esasen açık, kaçamak bir şeydir. Argümanı, sanatta ‘biçimsiz’ imgelerin peşinden koşmak için bir gerekçe sağlamaya yardımcı oldu. 1950’ler sırasında bu yönü tanımlamak için iki terim icat edildi: Art İnformal (1950’de Michel Tapie tarafından adlandırıldı) ve Tachisme (1954’te Charles Estienne tarafından adlandırıldı). spontan yaratım kavramı her ikisinde de ortak, ancak Art İnformal, bilinçsiz bir çizgisel biçimi kullanan sanatı tanımlama eğilimindeyken, Tachisme genellikle renkli lekelerin serbest bırakılmasına, sanatçının duygularını ifade eden bir işaret veya jest olarak atıfta bulundu.”(Moszynska, 2004, p. 129)

“Açık” yapıtı Eco şu şekilde tanımlamaktadır: ““Açık” yapıt tanımı, yapıt ile yorumcu arasında bir diyalektik ilişkisi ortaya konulurken oynadığı önemli role karşın, terminolojik yanlış

anlamalara neden olmamak için diğer olası ve alışlagelmiş anlamlardan ayrı tutulmalıdır. Aslında bir sanat yapıtının “bütünlük” ve “açıklık” özellikleri, estetik kuramlarının tartışma konularından biridir”(Eco, 2016, pp. 65-66).

Estetik bağlamda “Açık yapıt”, sanat eserinin izleyici tarafından özgür irade bağlamında ele alınarak yorumlanması ve bu yorumlar çerçevesinde, dikte edilen anlamın dışında özgün yaklaşımlar doğrultusunda yorum katılması amaçlanmaktadır. Bu yorumlar izleyen kişiye göre, duygu ve zaman değişkenlerine göre kendini tekrarlamadan farklı düşünce yapılarıyla canlanması olarak gösterilebilmektedir. Emre Zeytinoğlu, ““Yapısal Düşünce”ye Karşı Bir Taarruz: “Açık Yapıt”” başlıklı internet dergisindeki yazısında değindiği görülmektedir;

“Sanat tarihindeki her yapıt, bu ister tek anlamlı üretilmiş dinsel bir figür, ister soyut bir resim olsun, tartışmasız biçimde izleyici yorumuna açıktır. En katı kurallara bağlanmış ve tek anlamlılıktan başka bir olanak vermeyen yapıtlar bile, başka dönemlerin görüş açılarına tâbi kılındığında, üzerlerinde sayısız yorumun etkisini hissetmekten kaçamayacaklardır. Zaten estetik bakışın açmaya çalıştığı kapı da hep yeni yorumlar ya da yeni olasılıklar keşfetme doğrultusundadır. Eco burada Jackson Pollock’un resimleri hakkında bir görüş öne sürer: ‘Sözgelimi, Pollock (Resim 1)’ün bir tablosuna bakalım. Göstergelerin düzensizliği, konturların bozulması, figürlerin parçalanması, seyirciyi kendi kendine bir bağlantılar örgüsü kurmaya çağırır. Ama göstergenin saptamış olduğu özgün davranış bir yöneliş oluşturur ve yaratıcının yönelimini yeniden bulmaya yardımcı eder’.”(Zeytinoğlu, 2015)

Resim 1: Jackson Pollock, Kavuşma, 237,5 x 393,7 cm, T.Ü.Y.B., 1952

Tarih boyunca, sanatçılar eserlerinde, genel olarak bir gizem bırakma yoluna gittiklerini

söyleyebiliriz. Bu da eserini interaktif olarak seyirci ile bir etkileşim halinde olmasını ve her daim canlı kalmasını sağlamıştır. Eco'nun destekleyici ifadeleri şu şekildedir;

"... hareketli yapıt, çok sayıda farklı kişisel girişim olasılığıdır ama bu girişimler gelişi güzel ve biçimsiz değildir; gereksinimden ve belli olma durumundan arındırılmış bir çağrı, sanatçının hep girmemizi arzuladığı dünyaya bir çağrıdır.

Böylece sanatçı karşındakine tamamlanacak bir yapıt sunar; yapıtın tam olarak nasıl tamamlanacağına dair bir fikri yoktur ama bir kez tamamlandığında yapıtın yine de başka bir yapıt değil, kendi yapıtı olacağını ve bir başkası tarafından onu öngöremeyeceği bir biçimde yapılandırılmış olsa bile yorum diyalogu sonunda somut olarak ortaya çıkan biçimin kendi biçimi olacağını bilir; çünkü gelişimin doğal gereklerini belirli bir mantık çerçevesinde yapılandıran, yönlendiren ve ortaya koyan ve olasılıkları öneren aslında sanatçının kendisidir".(Eco, 2016, p. 91)

"Bir yapıtın onu algılayan kişi için anlamlı olabilmesi, "önceki deneyimlerden edinilmiş ve sanat yapıtı tarafından sunulan niteliklerle kaynaşmış olarak kök salan anlamlara ve değerler"e bağlıdır".(Eco, 2016, p. 100)

Bu amaç doğrultusunda Umberto Eco'nun ele aldığı "Açık Yapıt poetikası" genel yelpazesine İnformal'i dâhil etmiş hatta tanım içerisinde geniş çaplı olarak yer almaktadır;

"Çağdaş resmin bir özelliği olarak Enformel'in poetikası söz etmek, bir genellemede içerin: "Enformel", bir eleştiri kategorisinden çıkararak, Wols (Resim 2), Bryen (Resim 3) gibi sanatçıları, gerçek taşizm, action painting, l'art brut, l'art aute ustalarını vb. içererek tanımlı haline gelmiştir. Bu noktada Enformel kategorisi açık yapıtın poetikasının daha geniş tanımlı içine girer".(Eco, 2016, p. 183)

Umberto Eco'nun "Açık Yapıt "ına dayanan ,informel sanat kavramı, açıklık fikrine ve bunun sunduğu sonsuz olasılıklara derinlemesine dayanmaktadır. Eco'nun 'açık sanat eseri' teorisi, sanat ve estetiğe ilişkin bakış açılarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Eco'ya göre "açıklık", sonsuz olanı sonlu olanın içine yerleştiren ve bireyleri dünyayı bir olasılık alanı olarak algılamaya davet eden bilinçli bir organizasyondur(Adler, 2017). Bu, genellikle geleneksel sınırları aşan ve farklı yorumlara

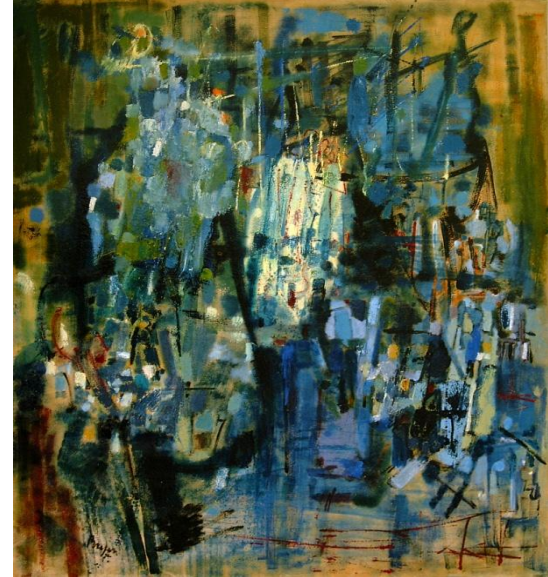
davetiye çıkaran enformel sanat kavramıyla da örtüşmektedir.

Dahası, Eco'nun estetik analizi ve genişletmesi, insanın estetik algısını anlamada etkili olmuştur. Eco'nun çalışmaları, Thomas Aquinas ve Jacques Maritain'in düşünceleriyle sentezlenerek insanın estetik algısına dair kapsamlı bir bakış açısı sağlamıştır(Lenehan, 2015). Bu sentez, Eco'nun fikirlerinin, enformel sanatın temellerini anlamak için gerekli olan daha geniş estetik ve insan deneyimi bağlamındaki uygunluğunun altını çizmektedir.

Resim 2:Wols (Alfred Otto Wolfgang Schulze), la grenade bleue, 46 x 33 cm, T.Ü.Y.B., 1946.

Resim 3:Camille Bryen, New York, 146 x 114 cm, T.Ü.Y.B., 1955.

Sanat dünyası; 1950'lere gelindiğinde İnfomal sanatı benimseyen sanatçılar, geçmişten gelen sanat anlayışında kullanarak kendilerine özgü bir yaratı şekli aradılar. Kendiliğindenlikle birlikte, bireysel ifade yöntemler geliştirdiler. Eserlerinde, tek bir üsluba bağlı kalmaktansa, çok seli bir dil oluşmaya başladı. Genellikle serbest fırça vuruşları ve kalın boya tabakaları yapıtın yüzeyinde yer aldı. Eserlerde espas sorunsalı özel bir biçimde ele alınmaktadır. Bu özsellikle birlikte varolan herşeyi kapsayan bir gerçeklik oluşmasını sağlar. Sanatçının eserlere yaklaşımı içsel bir kurguyla karşımıza çıkmaktadır. Sanatçıların eserlerinde infomal biçim anlayışıyla birlikte izleyiciyle ile bir bağ kurmaya amaçlar. Eserlerde, izleyici ile kurulan bağın bir rastlantısal bir oluşumu ortaya koyması olarak ifade edilebilmektedir. Bu, genellikle izleyicinin aktif katılımını ve yorumunu içeren enformel sanatın özülle örtüşmektedir. Eco'nun fikirleri, Iser, Jauss ve Barthes gibi diğer akademisyenlerin fikirleriyle birlikte, özellikle yazarlık ve alımlama estetiği açısından geleneksel sanat görüşünün çözülmesine katkıda bulunmuştur(Thiemeyer, 2015)

Dahası, Eco'nun "Six Walks in the Fictional Woods"ta tanımladığı gibi, okurun anlatıdaki varlığı kavramı, sanatın etkileşimli ve yapıcı doğasını vurgular(Christophersen, 2015).

Eş zamanlı olarak Amerika'da ortaya çıkan Soyut Dışavurumculukta da benzer biçimde, çeşitli üretim safhalarına rastlamak mümkündür; bu hareket bünyesinde hem figüratif hem de figür içermeyen işler üreten sanatçıları barındırır. Avrupa'da öncelikle Fransa'da ortaya çıktığı görüşü hakim olmasına karşın etkileri Avrupa'nın birçok yerine özellikle İspanya, İtalya ve Almanya'ya yayılmıştır.

İnfomal, dünyada benzer hareketlerin yer aldığı, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Avrupa'da yaygınlaşan yeni biçim türlerinden sadece bir tanesidir. O dönemlerde Avrupa'da figüratif anlayışa karşı jestin kullanıldığı bir anlayış olarak yayılmıştır. Bu konuda Amy Demsey şu şekilde yazmıştır;

"İnfomal sanat (formu olmayan sanat), Avrupa'da 1940'ların ortalarından 1950'lerin sonlarına kadar uluslararası sanat dünyasına egemen olan jestli soyut resim türüne verilen isimdi ve Lirik Soyutlama, Madde Resmi ve Lekecilik gibi başka terimlerin arasında bir anlaşmazlık olmasına rağmen Fransız yazar,

heykeltıraş ve caz müzisyeni Michel Tapie (1909 – 1987) tarafından bulunmuştu".(Dempsey, 2007, p. 184)

Dönemin sanatçıları yeni bir anlayış oluşumu sürecinde sıklıkla bilinçaltılarını ortaya çıkartma çabalarına başvurmuşlardı. Sanatçıların bilinçaltı yansımaları, lirik soyutlama biçiminde hayat bulmaktadır. Bu yaratım sürecinde sanatçılar benliklerini otantizm'e ve rastlantısallığa, duygu ve harekete bağlıyorlardı. Yaratım serüveni içerisindeki "an" kavramını da eserlerini oluştururken dikkate alıyorlardı.

İnfomal sanat tin olgusunda içerisinde barındıran bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yaklaşım olgusu felsefi olarak Hegel tarafından ele alındığı gözlemlenmektedir. Hegel'e göre "tin" doğasal olanı aşarak, kendini tanıma sürecinde kendi benliğine kavuşur (Frolov, 1997, p. 472). Hegel, güzel yani "ideanın duygusal görünüşten çıkması"nın, tinin bir etkinliği olarak sanatta bulur. Sanat eseri, tin tarafından işlenmiş duygusal maddedir. Bu işlemenin sonucu (ürünü) olarak tinin damgasını ve izini taşır. (Özgür, 2012)

Soyut Ekspresyonizm'i ve Informel sanat ekseninde üretilen çalışmaların ortak kesişme noktası olarak bu tin olgusunu belirtebiliriz. Sanatçının, işlerini özgün yaratı sürecindeki ele alış biçimleri ile ölçülebilmektedir. Bununla beraber işlerde bırakılan gizil sembollerle birlikte seyirciyi interaktif bağlamda işe dahil etmek amaçlanmıştır.

İnfomal sanatla üreten sanatçılar, o dönemin getirilerinin farkındaydı ve Amerikan aksiyon resmine eş zamanlı olarak formun siluet yapısıyla ilgilenmekteydiler. Sadece ritmik hareketler ile kendilerini ifade etme yolunu seçtiler. Böylelikle rahatlayıp izleyici ile tinsel bağı arttırmayı amaçladılar.

İnfomal'in, formsuzluğun damgası olduğunu resim sanatında ilk dile getiren kişinin Michel Tapies olduğunu daha önce söylemiştik. Bu anlayışın oluşumunda sürrealist bir anlayış olan otomatist yaklaşımın etkileri vardır. İnfomal sanat figüratif biçimler barındırmaz, anlık gelişen hareketlerden ve rastlantısal kompozisyon kurgularından oluşur. Bütünleştirici terimlerinin yanında değişik elemanlardan biri olarak renk resimlerde yaygın olarak temel elamandır.

Farklı malzemeye olan yaklaşımları geleneksel resim malzemeleri ile değil, doğada yer alan

elementlerin kullanımına dayalı üç boyutlu maddesel özellik gösteren ve izleyicinin anlayabileceği farklı bir yöntem sunmaktadır. İç dünyanın ilham kaynağı olan serbestlik, resmin hareketliliğini ve tesadüfiliğin belirleyici olduğu İnfornel sanatın yaratılış sürecini belirlediğini düşünebilmekteyiz.

“Eco, açık yapıt tanımını iyice kesinleştirmeye çalışarak bir yapıtın “tamamlığı” ve “açıklığı” üzerinde açıklama getirir. Eco’ya göre sanat yapıtı, “bir sanatçının bir dizi iletişimsel etkiyi, kendi yarattığı özgün kompozisyonu her izleyicinin kendine göre anlamlandıracığı şekilde düzenleme uğraşının son ürünüdür.” İzleyici kendi duygulanım ve akıl kapasitesine göre parçayı algılamasına dayanan uyararla, bu uyarana verdiği yanıt arasındaki bir oyuna katılır”. (Aşar, 2016, s. 99-117)

İnfornel Sanatı, Avrupa’da yaygın duruma getiren ve bu doğrultuda çalışan başlıca sanatçılar şöyledir; Başta kurucusu sayılan Wols (A.O. Wolfgan Schulze) (1913-1951) (Resim 4) ile birlikte, Hans Hartung (1904-1989) (Resim 5), Alfred Manessier (1911-1993) (Resim 6), George Mathieu (1921--)(Resim 7), Henri Michaux (1899-1984) (Resim 7), Serge Poliakoff (1900-1969), Jean-Paul Riopelle (1923-2002), Antoni Tâpies (1923- 2012) (Resim 9).(Eschenburg, 2005, p. 621)

Resim 4: Wols (A.O. Wolfgan Schulze), Resim, 1946, T.Ü.Y.B. 81, 81,1 cm.

Resim 5: Hans Hartung, Gravür 5, 1953 Gravür Plaka, 23,8 X 28,7 cm.

Resim 6: Alfred Manessier, Figür ve Dindarlık, 1944-45, T.Ü.Y.B. 146,7 X 97,2 cm.

Resim 7: George Mathieu, Konsentre Kaçış, 1987, T.Ü.Y.B, 92 X 173 cm.

Resim 8: Henri Michaux, Soyut Kompozisyon VI
1984, Özel Kağıda litografi, 56 X 36 cm

Resim 9. Serge Poliakoff, Kompozisyon Gri, Kırmızı ve Sarı, 1960, Litografi, 50, 5 X 69 c

Resim 10. Jean-Paul Riopelle, Orman Yakma, 1955, 76,5 X 90, 5 inch.

Resim 11: Antoni Tâpies, Gri Rölyef ve Siyah, 1959,T.Ü.K.T., 194.6 x 170 cm.

Mathieu, Eco'nun "Açık Yapıt" kitabında informale açılan kapıyı kendi bakış açısıyla yorumlamıştır;

“Mathieu'nun "D'Aristote à l'abstraction lyrique" [Aristoteles'ten Lirik Soyutlamaya] başlıklı makalesine bakalım; ressam bu yazısında Batı uygarlığında, idealden gerçekliğe, gerçeklikten soyutluğa, soyutluktan olasılığa doğru ilerleyen geçişin izini sürmeye çalışır. Bu, Enformel in poetikalarının, lirik soyutlamanın ve ortak bilinç tarafından özümsemeden önce avangart akımlar tarafından kastedilen yeni biçimlerin doğusunun öyküsüdür. Mathieu'ya göre biçimlerin evrimi bilimsel kavramların evrimiyle paralellik gösterir:

Sanat alanında tüm klasik değerlerin yıkıldığına tanık olurken, aynı büyüklükte bir başka devrim de bilim alanında gerçekleşmektedir; uzay, madde, denklik, çe-kim gibi kavramların kısa zaman önce farkına varılan yetersizlikleri ve belirsizliğin, olasılığın, tutarsızlığın, entropinin ortaya çıkması, her açıdan, mistisizmin yeniden uyanışını ve yeni bir aşkınlık olasılığını kanıtlar”.(Eco, 2016, p. 191)

SONUÇ

Açık yapıt ve İnfomal poetikalarının paralel olarak ele aldığı hareketli yapıt söylemi

doğrultusunda net bir biçimde insan bilinçaltından yansıyan ani tepkilerin yeni ufuklar açtığı yadsınamaz. Ayrıca buna paralel olarak tuvale v ya yazıya döküldüğü zamanki süreçte vermiş olduğu hazla gelen heyecanın canlılığın yorumlanması ile interaktif bir süreç doğurmaktadır.

Umberto Eco'nun "Açık Yapıt" kitabında ele aldığı ve savunduğu şey aslında soyut ekspresyonizm ve İnfomal sanatın manifestolarının yansımasının genişletilmiş hali olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Sanatçılar anlatmak istediklerini soyut bir platformda, izleyicilerin zihinlerine girerek orada oluşan biçim ve hayal ürünlerini ortaya çıkartma işlemine yardımcı olma amacı gütmektedirler. Bun yaparken de eserlerin üretim süreçleri ve çıkacak sürprizler geleneksel tarzda resim yapma diyalektiğinden uzaklaşarak rastlantının vermiş olduğu sonuca yaslanmayı sağlamıştır.

Geleneksel resim serüveninden sıyrılma çabası genel bağlamda sanatçıya, soyut kategori olarak tanımlayabileceğimiz yaratı sürecinde kişisel duyarlılıkların açılarak, canlı madde ile bağ kurmasını sağlar ve sanki dünyada bulunan farklı boyutlar arsında geçiş kapısı yaratmaya başladığı görülmektedir. Etrafımızdakileri görüyor ve dokunabiliyorsak genellikle şüphe etmeksizin onların var olduklarına inanırız. Buna karşılık dokunamayıp sadece gördüğümüz durumlarda ise şüphe ediyor olsak da inanmaya devam ederiz. En azından günümüze gelinceye kadar bu böyleydi. Son bilimsel araştırmalar ve görüntüleme tekniklerinin bize sunduğu yeni veriler ışığında mikro- makro ölçekte bütün yargıların alt-üst olduğu, insanın kendisi de dâhil olmak üzere evrendeki herşeyin en küçük yapı taşı diye bilinen atom çekirdeğinin kayısı çekirdeği gibi bir şey olmayıp bizzat kendisinde elektronlardan oluştuğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

Kütleli her türlü gerçekliği gerçek ötesi hale dönüştüren bu yeni bulgu sebebiyle artık neyin gerçek neyin gerçek olmadığını tam olarak bilinemediği bir durum yaşandığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, Umberto Eco'nun açık yapıt çalışması, bir sanat eseri ve estetik algı üzerine teorileri, enformel sanat anlayışından önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Eco'nun açıklığa, sonsuz olasılıklara ve sanatın etkileşimli doğasına yaptığı vurgu, enformel sanatın özyle

örtüşmekte ve Eco'nun çalışmalarını sanatı geleneksel sınırların ötesinde keşfetme bağlamında son derece anlamlı kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adler, J. (2017). The open mind: A phenomenology. *Open Journal of Philosophy*, 7(02), 126-167. <https://doi.org/10.4236/ojpp.2021.112019>
- Christophersen, A. (2015). Urbanity as social practice. *Archaeological Dialogues*, 22(2), 157-170. <https://doi.org/10.1017/s1380203815000227>
- Dempsey, A. (2007). Modern Çağda Sanat Üsluplar Ekoller Hareketler (O. Akınhay, Trans.). Akbank Kültür Sanat Yayınları.
- Eco, U. (2016). Açık Yapıt (T. Esmer, Trans.). Can Sanat Yayınları.
- Eschenburg, B., Ingeborg Güssow, Crista von Lengerke, Volkmar Essers. (2005). *Masterpieces of Western Art* (Vol. 2).
- Frolov, I. (1997). *Felsefe sözlüğü* (a. Çalışlar, Trans.). Cem Yayınevi.
- Lenehan, K. (2015). The human being as a unity in aesthetic perception and its possible meaning for aesthetic education in the global age. *Journal of Aesthetic Education*, 49(4), 55-70. <https://doi.org/10.5406/jaesteduc.49.4.0055>
- Moszynska, A. (2004). *Abstract Art*. Thames & Hudson Word of Art.
- Özgür, T. (2012). Hegel Estetiğinde Sanat ve Sanat Biçimleri Retrieved 10.05 from <https://www.cafrande.org/hegel-estetiginde-sanat-ve-sanat-bicimleri-taylan-ozgur/>
- Rifat, M. (2008). XX. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları. (Vol. 4). Yapı Kredi Yayınları.
- Thiemeyer, T. (2015). Work, specimen, witness: How different perspectives on museum objects alter the way they are perceived and the values attributed to them. *Museum and Society*, 13(3), 396-412. <https://doi.org/10.29311/mas.v13i3.338>
- Zeytinoğlu, E. (2015). "Yapısal Düşünce"ye Karşı Bir Taarruz: "Açık Yapıt". *Artful Living Beta* Retrieved 07.05 from <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/yapisal-dusunceye-karsi-bir-taarruz-acik-yapit-i-1811>